

**ЧУДОМИР
ГРОБЪТ НА ХАДЖИ
ДИМИТРА**

chitanka.info

Най-напред в един столичен ежедневник, после в други, а след туй тук-там в някои местни вестничета и брошури, издадени с цел да пропагандират красотите и историческите ценности на карловския край, се появиха бележки и твърдения, че гробът на Хаджи Димитра се намира на върха Кадрафил над с. Свежен (Аджар), а не на Бузлуджа, както се знаеше досега. И както му е редът, почнаха да се устройват дотам излети, молитви да се четат, като същевременно същото се върши и на Бузлуджа, разбира се, и по този начин най в последно време се сдобихме с два гроба на легендарния герой. Не мен се полага да установявам истината. Това трябваше да направи някой авторитетен историк, който с тежката си дума веднъж завинаги да пресече пътя на спекулирането с тоя въпрос, но понеже такъв досега не се е обадил, облягайки се на проверени исторически данни, ще дам някои разяснения. Ето ги:

„През 1878 год. във в. «Марица», пише Захари Стоянов, се появява съобщение от неизвестен автор, който твърди, че гробът на Хаджи Димитър се намира именно в Средна гора на върха Кадрафил. Как е познал този господин гроба на Хаджията единадесет години след смъртта му, кой го е погребал и пр., за това нищо не говори. Във всеки случай разкопават гроба, завеждат и майката на покойния и пренасят костите в Сливен.“

След като отрича изцяло това твърдение, Захари Стоянов по-нататък в книгата си „Четите в България“, издадена в 1885 г. в Пловдив, разглеждайки боя на Бузлуджа и събирайки данни от живи другари на Хаджията, пише следното:

„След избиването на четата 17 отрязани глави са били занесени в Търново. В числото на тия последните се намирала главата на Хаджията, заедно с дрехите и оръжието му.“

След това цитира цариградските вестници „Курие д’Ориан“ от 8 август, „Левант Хералд“ от 2 август, „Неологос“ и др., които потвърдяват, че Хаджи Димитър е паднал при Казанлък с 36 души другари.

„Срещата, пише «Курие д’Ориан», беше на 30 юли (18 по стар стил) И от двете страни боят стана с жестоко упорство. Борбата продължи повече от 5 часа. От другарите на Хаджи Димитър останаха само 6 души на крак. Двама се предадоха, а четирима избягаха. *Същият Хаджи Димитър, тежко ранен, малко остана да падне в ръцете на турските солдати, но въоръжен с револвера си, той се бори до последна минута с една енергия, достойна за друго, по-добро време.* Най-после падна. Сабята му, револверът му, един телескоп и много писма се проводиха на Митхад паша в Русчук.“

И завършва Захари Стоянов мисълта си така:

„Колкото за гроба на бузлуджанския герой Хаджи Димитра, дали е той паднал на Бузлуджа, или в аджарската планина Кадрафил, аз се повръщам да засвидетелствувам казаното вече, т.е. *че не на Кадрафил, а на Бузлуджа падна той между другарите си в четвъртък на 18 юли после пладне.*“

Мястото не позволява да се процитират множество още пасажии от книгата на Захари Стоянов и от Христо Милев, който също е написал подобна книга през 1886 год, ползувайки се от показанията на живи свидетели, които са видели на Бузлуджа и татуировката на главата на убития войвода. Освен това живите му другари, които били закарани в Търново, видели в тамошния конак войводската му униформа и саблята му, а един от тях — *Христо Минков* — видял и отсечената му глава, за да стане ясно на всички къде е паднал Хаджи Димитър.

Вярно е едно. На връх Кадрафил има действително гроб на паднал по същото време човек или четник. Христо Милев даже твърди, че той е бил убит от местни козари, но това не е толкова важно. Захари Стоянов пише по този случай следното:

„Знае се за положително само това обстоятелство, че един от борците на Бузлуджа — Христо Македончето, — който бил легнал нарочно между убитите, щом престанала битката и турците се впуснали да режат глави, той скочил на крака и с оръжие в ръка сполучил да избяга към запад само наранен. Той слязъл в Тунджанската долина, прегазил реката и умрял от раната си около Аджар, в местността Кадрафил, гдето е бил погребан от местните овчари.“

Независимо от гореказаното на всички ни почти е известно, че още при тръгването на четата за Балкана Хаджията ги предупреждава, каквото и нещастие да ги сполети, както и да се пръснат и изгубят из Балкана, стремлението на всеки един четник трябва да бъде да се добере до Агликина поляна, над Сливен, където той е очаквал да намери закрила и подкрепа от близки и съграждани. И ний виждаме след разгрома при Бузлуджа останалите живи четници да се стремят все натам. Даже закъснелите ранени юнаци, невзели участие в бузлуджанския бой, на брой 14 души, след нечувани мъки и лишения достигат най-после Агликина поляна. Въртят се там 5 дни с надежда да намерят любимия си войвода, но вместо него натъкват се на турска потеря, водят боеве, докато най-после близо до турското село Кечидере, над Сливен, биват заловени в една воденица, откъдето ги препращат да гният из азиатските крепости и зандани.

Мъчно е да се твърди при наличността на горните факти, че Хаджи Димитър, останал жив, ще се хукне да бяга през гъсто населената от най-свирепи турци Казанлъшка долина; да напусне непристъпния Балкан, закрилник на хайдутите, да тръгне в обратна посока на сборния пункт, който сам е определил и гдето той е сигурен, че ще намери и отмора, и подкрепа, та да се зарее в неизвестната за него и лесно проходима Средна гора.

Моето скромно мнение е, че това е абсолютно изключено и че подобно твърдение ще си остане завинаги от областта на приказките и легендите.

(Публикуван във в. „Казанлъшка искра“, XII, бр. 263 от 31.VII.1935 г.)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.